

5. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) [Текст]: 1500 термінів / В.Ю. Шепітько; ред. В.Я. Тацій; Академія правових наук України. - Х.: Право, 2001. - 552 с.

6. Криміналістика [Текст]: навч. посіб. / В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко; заг. ред. В.Г. Гончаренко, Є.М. Моїсєєв; Національна академія внутрішніх справ України. - К.: Юрінком Інтер, 2001. - 366 с.

7. Криміналістика [Текст]: словник термінів / В.Ю. Шепітько. - К.: Видавничий дім "ІнЮре", 2004. - 264 с.

8. Криміналістика [Текст]: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / В.М. Глібо [та ін.]; ред. В.Ю. Шепітько; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - 2. вид., перероб. і доп. - К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2004. - 728 с.

9. Криміналістика. Завдання для самопідготовки [Текст]: навч. посібник / Р.І. Сибірна [та ін.]; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. - Л.: Сполом, 2007. - 156 с.

10. Криміналістика [Текст]: навч. посіб. для дистанц. навчання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.М. Абрамова, А.О. Ляш; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини "Україна". - К.: Університет "Україна", 2007. - 557 с.

11. Криміналістика [Текст]: навч. посібник / І.В. Гора, В.А. Колесник. - К.: Національна академія служби безпеки України, 2005.

12. Криміналістика [Текст]: робоча прогр., освіт.-кваліф. рівень "бакалавр", напрям підготов. 0601 "Право" / розроб. Ю.І. Крегул, Р.П. Марчук; Київський національний торговельно-економічний ун-т. Кафедра правознавства. - К.: КНТЕУ, 2008. - 43 с. - Бібліогр.: с. 29-43.

13. Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних із виготовленням і збутом підроблених грошей [Текст]: навч.-практичний посібник / Т.П. Бірюкова, В.В. Бірюков; Луганська академія внутрішніх справ ім. 10-річчя незалежності України. - Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005. - 352 с.

14. Криміналістика: особливості методики розсліду-

вання окремих видів злочинів [Текст]: тексти лекцій / І.І. Когутич. - Л.: Тріада плюс, 2006. - 456 с.

15. Криміналістика [Текст]: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А.П. Шеремет. - Чернівці: Наші книги, 2008. - 440 с.

16. Криміналістика [Текст]: підручник / В.Ю. Шепітько [та ін.]; ред. В.Ю. Шепітько; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Вид. 4-е, переробл. і доп. - Х.: Право, 2008. - 464 с.

17. Криміналістика [Текст]: навч.-практ. посіб. для підготов. до семестр. та держ. іспиту з криміналістики / О.А. Борідько [та ін.]. - Херсон: Херсонська міська друкарня, 2010. - 269 с.

18. Криміналістика в питаннях і відповідях [Текст]: посібник / П.Д. Біленчук. - К.: Вид. Паливода А.В., 2010. - 178 с.

19. Наукові досягнення України: спеціальність 12.00.09 - кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність [Текст]: довідник: у 5 т. / за заг. ред. проф. М.А. Погорецького. - Х.: Д.В. Строков, 2011. - Т. 1: (1992-2003 роки) / [упоряд.: М.А. Погорецький та ін.]. - 2011. - 479 с.

20. Криміналістика [Текст]: підручник / [В.Д. Берназ та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. А.Ф. Волобуєва; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х.: ХНУВС, 2011. - 665 с.

21. Криміналістика: ситуаційні моделі та завдання [Текст]: навч. посіб. / [авт.-уклад.: О.Я. Баєв та ін.]; за ред. проф. О.Я. Баєва, проф. В.Ю. Шепітька. - Х.: Апостіль, 2012. - 263 с.

22. Криміналістика [Текст]: метод. вказівки до вивч. дисципліни для студ. напряму підготов. 6.030401 "Правознавство" / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ін-т"; [уклад. С.Ю. Петряєв]. - К.: НТУУ "КПІ", 2012. - 92 с.

Удренас Г.І.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії ОДУВС
Надійшла до редакції: 03.11.2013

УДК 343.352

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОДЕРЖАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Белік Л. С.

Стаття присвячена висвітленню окремих питань оперативно-розшукової характеристики злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди.

Ключові слова: оперативно-розшукова характеристика, неправомірна вигода, оперативно-розшукова діяльність, співробітники оперативних підрозділів.

Статья посвящена освещению отдельных вопросов оперативно-розыскной характеристики преступлений, связанных с получением неправомерной выгоды.

Ключевые слова: оперативно-розыскная характеристика, неправомерная выгода, оперативно-розыскная деятельность, сотрудники оперативных подразделений.

This paper is devoted to specific issues of operational characteristics of the offenses related to obtaining an undue advantage.

Keywords: Operational characteristics, undue advantage, operational-search activity, the employees in the units.

З розвитком теорії оперативно-розшукової діяльності як юридичної науки, досить тісно пов'язаної з іншими науками кримінального циклу, виникає необхідність визначення базових категорій і термінів. Варто зазначити, що останнім часом все частіше в наукових дослідженнях зустрічається поняття "оперативно-розшукова характеристика". Оскільки питання про доцільність його застосування залишається дискусійним, окреслимо наше ставлення до нього.

Теорія оперативно-розшукової діяльності протягом свого розвитку виробила власне поняття характеристики злочинів, яка й отримала назву оперативно-розшукової. Вона розглядається з позицій функціонування суб'єктів оперативно-розшукової діяльності і до свого змісту включає найбільш важливі пошукові ознаки, які в сукупності дають більш глибоке уявлення про суб'єкт злочину, дозволяють правильно прийняти рішення щодо застосування тих оперативно-розшукових засобів і методів, які забезпечують ефективне виявлення

© Л.С. Белік, 2014

й припинення досліджуваних видів злочинів. Отже, оперативно-розшукова характеристика не дублює зміст характеристик, наданих іншими юридичними науками, а є самостійним видом комплексної характеристики кримінальних діянь, що зумовлюють необхідність застосування оперативно-розшукових заходів у боротьбі зі злочинами. Але, звісно ж, кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія та криміналістика виступають як науки, що складають теоретико-правову основу для розробки оперативно-розшукової характеристики певного виду злочинів.

Д.В. Гребельський - один з небагатьох науковців, який запропонував термін "оперативно-розшукова характеристика", визначив її як сукупність ряду інформаційних ознак, упорядкованих і взаємопов'язаних між собою, почерпнутих з різних інформаційних джерел, що входять насамперед до криміналістичної, кримінологічної, психологічної, соціологічної, економічної та інших характеристик злочинів [1].

Характеристику конкретних видів злочинів, з точки зору оперативно-розшукової діяльності, було надано в роботах науковців К.В. Антонова, Б.І. Бараненка, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.М. Захарова, В.Л. Ортинського, В.Д. Пчолкіна, Б.Г. Розовського, В.Є. Тарасенко. У дослідженнях зазначених науковців було висвітлено їх погляди на зміст і структуру характеристики окремих видів злочинів. Оскільки погляди вчених на тлумачення оперативно-розшукової характеристики подекуди різняться, у нашому дослідженні цьому питанню варто приділити окрему увагу.

В.Д. Пчолкін визначає оперативно-розшукову характеристику злочину як сукупність кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних, психологічних та інших упорядкованих і взаємозалежних ознак, що мають розвідувально-пошуковий характер і розглядаються з позицій ефективності застосування оперативно-розшукових сил, засобів і методів щодо виявлення, попередження й припинення злочинів [2, 67-76].

На думку В.Є. Тарасенко, оперативно-розшукова характеристика злочинів формується на основі як офіційних, так і конфіденційних відомостей і становить сукупність кримінально-правових, криміналістичних, кримінологічних та інших упорядкованих і взаємозалежних специфічних ознак, що розглядаються з позицій ефективного застосування оперативно-розшукових сил, способів і методів [3, 3-7].

Б.І. Бараненко та Е.О. Дідоренко визначають оперативно-розшукову характеристику як складну інформаційну модель, що поєднує в собі комплекс специфічних ознак і особливостей, які характеризують злочинні прояви як певні акти людської діяльності, у поєднанні з безпосередніми причинами й умовами, головною рисою яких є взаємозв'язок з потенційно кримінальним соціальним колом осіб [4]. Зазначені науковці визначають такі ознаки соціального середовища, які становлять оперативно-розшукову характеристику:

- наявність раніше засуджених;
- наявність групових кримінальних об'єднань;
- наявність інших осіб, щодо яких повинні здійснюватися заходи оперативно-розшукової діяльності;
- групові й міжгрупові відносини в сучасному кримінальному середовищі;
- наявність установлених фактичних даних про виявлені злочинні наміри й дії з боку певних осіб і груп;
- стан і ефективність оперативно-розшукової, зокрема

оперативно-профілактичної, роботи на певній території, за певний проміжок часу [5].

Поняття "оперативно-розшукової характеристики" розглянуто В.П. Захаровим і В.Л. Ортинським у навчальному посібнику "Оперативно-розшукова характеристика організованої економічної злочинності". На їх думку, оперативно-розшукова характеристика злочинних проявів - це не просто опис, інформація про характерні ознаки злочинної діяльності, прикмети оперативно-розшукових ситуацій, що супроводжують вчинення злочину чи здійснення тих або інших оперативно-розшукових заходів, а опис кількісно-якісного аналізу цих ознак.

Крім того, оперативно-розшукова характеристика є вихідною інформаційною й теоретичною моделлю для здійснення оперативно-розшукових заходів, основою для проведення аналізу й оцінки ОРД, підставою для створення прогностичних моделей можливої протиправної поведінки конкретних осіб, а також для висунення, перевірки оперативно-розшукових версій щодо об'єктів протиправних посягань.

В.Л. Ортинський оперативно-розшукову характеристику розуміє як:

- статистичні дані про рівень злочинності;
  - аналіз кримінального законодавства про відповідальність за протиправні дії;
  - відомості про способи скоєння злочинів [6].
- О.Ф. Долженков вважає, що оперативно-розшукова характеристика групової злочинності містить у собі:
- відомості про динаміку, структуру й специфіку злочинів;
  - відомості про особливості показників виявленої групової злочинності;
  - дані, які характеризують способи скоєння злочинів [7].

Отже, необхідно зазначити, що головна складова оперативно-розшукової характеристики виникає з предмета оперативно-розшукової діяльності та, за своєю суттю, складається з системи оперативно-розшукових заходів, пов'язаних з використанням негласних сил, засобів і методів, а також тактичного аспекту, тобто використання зазначених сил, засобів і методів у поєднанні, що, у свою чергу, забезпечує найвищу ефективність розв'язання конкретного завдання.

Досліджуючи злочини, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди, слід приділити увагу наступним статтям Кримінального кодексу України: ст. 354 "Підкуп працівника державного підприємства, установи чи організації", ст. 368 "Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою", ст. 368² "Незаконне збагачення", ст. 368³ "Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми", ст. 368⁴ "Підкуп особи, яка надає публічні послуги", ст. 369 "Пропозиція або надання неправомірної вигоди службовій особі", ст. 369² "Зловживання впливом" і ст. 370 "Провокація підкупу". Виходячи з аналізу правозастосовної практики, вказані склади злочинів об'єднує схожість методик їх викриття.

Особливістю таких злочинів є високий ступінь латентності. Означені злочини стають дедалі більш організованими й витонченими; злочинці оперативно реагують на сучасні форми й методи їх викриття, у зв'язку з чим удосконалюють механізми приховування злочинної діяльності, утворюючи цілу корупційну інфраструктуру.

З урахуванням викладеного, пропонуємо оперативно-розшукову характеристику злочинів, пов'язаних з

одержанням неправомірної вигоди розуміти, як інформаційну модель злочину, тобто комплекс істотних і характерних кримінально-правових, кримінологічних, криміналістичних особливостей, ознак підкупу або прийняття пропозиції, обіцянки надати або одержати неправомірну вигоду суб'єктом злочину, яка сформувалась за рахунок вичленення закономірностей (частоти відносно повторюваності) таких дій, що вчинялися в минулому та використовуються для екстраполяції цієї моделі на досліджувану подію, з метою більш обґрунтованого висування оперативного-розшукових версій і визначення оперативного-розшукових сил, засобів і методів для виявлення та припинення таких злочинів.

Вона може працювати за двома головними напрямками: ретроспективним, що направлений на дослідження минулого, і перспективним, направленим у майбутнє, пов'язаним з процесами планування.

Розглядаючи питання щодо оперативного-розшукової характеристики злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, варто відзначити її наступні елементи:

- 1) предмет неправомірної вигоди;
- 2) способи одержання та надання неправомірної вигоди;
- 3) способи приховування одержання неправомірної вигоди;
- 4) характерні особливості особи, яка вчинила злочин, пов'язаний з одержанням неправомірної вигоди;
- 5) аналіз причин, які сприяють вчиненню та існуванню злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди.

Отже, більш детально зупинимось на кожному з перерахованих елементів і почнемо з предмета неправомірної вигоди.

Предметом неправомірної вигоди законодавець визначив грошові кошти або майно, пільги, послуги, нематеріальні активи, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [8].

На сьогодні законодавець поки що не надав визначення, що саме варто розуміти під перевагами, пільгами, послугами та нематеріальними активами. Якщо звернутися до нового тлумачного словника української мови, можна знайти визначення вказаних слів, а саме: переваги - це виключне особисте право на що-небудь, привілей [9, 772]; пільги - це повне або часткове звільнення від дотримання встановлених законом загальних правил виконання яких-небудь обов'язків [9, 754].

В енциклопедії економіки надається поняття "нематеріального активу", під яким варто розуміти немонетарний актив, що не має матеріальної форми, може бути ідентифікований і утримується підприємством з метою виконання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях і надання в оренду іншим особам [10].

Що стосується способів одержання, надання неправомірної вигоди та провокації підкупу, то під ними ми розуміємо: напрям, характер дій, метод, прийом для здійснення чогось; особливість, манеру виконання чого-небудь; встановлений порядок чогось, що виражає відношення дії до дійсності.

Одержання неправомірної вигоди це:

- прийняття службовою особою неправомірної вигоди за вчинення чи не вчинення в інтересах того, хто надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-

якої дії, з використанням наданої їй влади чи службового становища [11];

- прийняття службовою особою юридичної особи приватного права, незалежно від організаційно-правової форми, неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність, з використанням наданих їй повноважень, в інтересах того, хто пропонує чи надає таку вигоду або в інтересах третьої особи [11];

- прийняття особою, яка надає публічні послуги (аудитор, нотаріус, експерт, оцінювач, третейський суддя або інша особа, яка проводить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, а також незалежний посередник чи арбітр під час розгляду колективних трудових спорів), неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень, в інтересах того, хто надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи [11];

- прийняття працівником державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення чи не вчинення будь-яких дій, з використанням становища, яке він займає на підприємстві, в установі чи організації, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи [11].

При цьому не має значення, як фактично було використано предмет неправомірної вигоди. Не важливо, яке діяння здійснюють особи, - законне чи незаконне, все одно вони скоюють злочин, пов'язаний з одержанням неправомірної вигоди.

Відповідні дії вказаних осіб та їх виконання чи невиконання перебувають за межами об'єктивної сторони зазначеної категорії злочинів. Саме тому кримінальна відповідальність настає незалежно від того, до чи після вчинення цих дій було одержано неправомірну вигоду, була чи не була вона зумовлена до їх вчинення, виконали або ні вказані особи обумовлене, збиралися чи не збиралися вони це робити. Злочини, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди, вважаються закінченими з моменту прийняття вказаними особами хоча б частини такої вигоди. Якщо особи відмовились прийняти запропоновану неправомірну вигоду, дії того, хто намагався надати таку вигоду, будуть вважатися замахом на її надання.

Коли вказані особи виконали певні дії, які направлені на одержання неправомірної вигоди, але не змогли одержати її з причин, які не залежали від їх волі, то такі дії будуть вважатися замахом на одержання такої вигоди.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає термін "надання" як дію, що полягає в наступному: передавати від однієї особи до іншої; дарувати що-небудь; покладати на кого-небудь виконання чогось; приносити як наслідок чого-небудь, винагороду за що-небудь; виявлятися як наслідок якого-небудь стану або дії [12].

Надання неправомірної вигоди, зазвичай, передбачає конкретні особисті інтереси злочинця. Але іноді трапляється так, що злочини, пов'язані з одержанням неправомірної вигоди, вчиняються, начебто, задля інтересів державної установи, підприємства або громадської організації.

Можна виділити два основних способи одержання неправомірної вигоди: простий і прихований або замаскований.

Простий полягає в безпосередньому врученні предмета суб'єкту неправомірної вигоди.

Термін "замаскований" варто розуміти, як прихова-

ний, таємний [13]. Великий тлумачний словник сучасної української мови термін “приховувати” визначає як: класти що-небудь у невідоме для інших місце, притримувати до якогось часу; ховати, заховувати [12].

Отже, способи одержання, надання неправомірної вигоди та провокації підкупу на кваліфікацію злочину не впливають, однак для працівників оперативних підрозділів БЕЗ важливо їх знати для визначення та застосування найбільш доцільних ОРЗ.

Слід також звернути увагу на способи приховування неправомірної вигоди. В одних випадках під час надання неправомірної вигоди відбувається відкрита передача неправомірної вигоди, а в інших - непомітна. Способи пропозиції, обіцянки, одержання або надання неправомірної вигоди досить тісно пов'язані з її предметом, характеристикою злочинця й наслідками такої вигоди. Способи приховування неправомірної вигоди можна поділити на: безпосередній, тобто відкрите надання-одержання предмету неправомірної вигоди, та завуальований.

Очевидно, що знання способів приховування одержання чи надання неправомірної вигоди має суттєве значення для розуміння тих процесів, що відбуваються у сферах суспільного життя та розроблення відповідних тактичних прийомів ОРД щодо ефективної протидії злочинам, пов'язаним з одержанням неправомірної вигоди.

З метою підвищення ефективності протидії вказаним злочинам, варто вивчити оперативно-розшукову характеристику суб'єктів зазначеної категорії злочинів і певні критерії, які свідчили б про одержання такої вигоди. Отже, суб'єктом одержання неправомірної вигоди може бути:

- 1) службова особа [8];
- 2) службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми;
- 3) особа, яка надає публічні послуги [11];
- 4) працівник державного підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою [11];

Проводячи аналіз кримінальних проваджень цієї категорії злочинів, можна дійти висновку, що сучасні злочинці - це особи, які, як правило, мають досить високий віковий та освітній рівень, професійну підготовку й досвід роботи, добре знайомі з умовами й особливостями функціонування підприємств і організацій, де займають відповідні посади.

Аналіз наукової літератури й дослідження кримінальних проваджень щодо вивчення характеру дій суб'єктів зазначеної категорії злочинів та їх психологічної спрямованості надає можливість виокремити наступні їх типи.

1. Ситуативний тип - це тип особи, яка одержує неправомірну вигоду, не створюючи для цього штучних умов. Означений тип, здійснюючи будь-які дії на користь особи, яка надає неправомірну вигоду, або на користь третьої особи, досить рідко виходить за межі власних повноважень. Більш того, ініціатива надання неправомірної вигоди виходить саме від особи, яка зацікавлена в наданні такої вигоди або яка сумнівається в можливості отримати позитивне рішення на власну користь, або прагне прискорити стандартний термін вирішення питання, або з інших підстав пропонує неправомірну вигоду.

Якщо ситуативний тип і виявляє будь-яку ініціативу щодо передачі неправомірної вигоди, то, здебільшого, вона полягає в декларуванні готовності отримати предмет вказаної вигоди. Обидва суб'єкти злочину, пов'язаного з одержанням неправомірної вигоди, у цьому разі виявляють взаємну зацікавленість і діють на

добровільних засадах.

З одного боку, злочинця вказаного типу можна визначити, як дрібного правопорушника, протиправні дії якого не торкаються суттєвих і важливих питань життя суспільства. Але з іншого боку, небезпека таких дій полягає в масштабній розповсюженості й буденності дрібного злочинця. У цьому разі неправомірною вигодою з аномального та негативного явища перетворюється на повсякденний і оптимальний засіб вирішення будь-яких життєвих питань.

2. Рецидивний тип - це тип особи, яка цілеспрямовано вишукує можливості для одержання неправомірної вигоди, підпорядковуючи цьому власну діяльність. Рецидивність дій такої особи призводить до того, що вона створює різні завуальовані схеми, залучає до цього посередників і робить інші дії, спрямовані на приховування власного злочину й ускладнення його викриття. Ініціатива щодо передачі предмету неправомірної вигоди в цьому разі завжди виходить від неї. Будь-якої мови про паритетність відносин між особою, яка одержує неправомірну вигоду, та особою, яка її надає, не йде, оскільки явним домінантом є особа, яка вимагає неправомірну вигоду.

3. Асоціальний тип - це тип особи, яка одержує або вимагає неправомірну вигоду за вчинення дій, які виходять за межі її обов'язків, а також є незаконними й спрямованими проти інтересів держави та суспільства. Цей тип, на нашу думку, є найбільш небезпечним, оскільки особи зазначеного типу не зупиняться ні перед чим задля задоволення власного невгамовного бажання до збагачення.

Проводячи аналіз оперативно-розшукової характеристики злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, необхідно акцентувати увагу на причинах, які сприяють скоєнню цих злочинів, і проаналізувати їх. Без перебільшення можна сказати, що масштаби злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, їх специфіка й динаміка є наслідками загальнополітичних, соціальних і економічних проблем країни.

Якщо говорити про причини зростання рівня злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, у нашій державі, то вони знаходяться в соціально-економічній площині. Термін “причина” в українській мові визначається як явище, що служить основою чогось або зумовлює інше явище, протилежне наслідку; підстава, привід для яких-небудь дій, вчинків [14].

Серед причин, які сприяють існуванню злочинів, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, доцільно визначити: причини нормативно-правового характеру; причини організаційно-управлінського характеру; причини соціально-психологічного характеру.

Література

1. Гребельський Д.В. О соотношении криминалистических и оперативно-розыскных характеристик [Текст] / Д.В. Гребельський // Криминалистическая характеристика преступлений: Сб. науч. трудов. - М., 1984. - 340 с.
2. Пчолкін В.Д. Поняття характеристики злочинів у теорії оперативно-розшукової діяльності [Текст] / В.Д. Пчолкін // Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України. - 2004. - № 2. - Ч. 1. - С. 67-76.
3. Тарасенко В.Є. Роль і значення оперативно-розшукової характеристики злочинів при аналізі оперативно ситуації [Текст] / В.Є. Тарасенко // Науковий вісник Львівського юридичного інституту. - 2004. - № 1. - С. 3-7.

4. Дідоренко Е.О. Методологічні проблеми оперативно-розшукової діяльності як окремої галузі наукового знання [Текст] / Е.О. Дідоренко, Б.І. Бараненко // Вісник ЛАВС МВС ім. 10-річчя незалежності України. - 2004. - Спецвипуск. - 240 с.

5. Основы оперативно-розыскной деятельности в Украине (понятие, принципы, правовое обеспечение [Текст]: учеб. пособ. / [З.А. Дидоренко, Б.І. Бараненко, В.А. Глазков и др.]. - К.: НАВС Украины, 2007. - 210 с.

6. Ортинський В.Л. Оперативно-розшукова характеристика організованої економічної злочинності [Текст]: навч. посіб. / В.Л. Ортинський, В.П. Захаров. - Львів: Львівський юридичний інститут, 2005. - 412 с.

7. Долженков О.Ф. Теоретичні проблеми становлення політики протидії створенню інфраструктури злочинного світу засобами оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ [Текст]: дис. ... д-ра юрид. наук: 21.07.04 "Оперативно-розшукова діяльність" / Олександр Федорович Долженков. - Х., 2002. - 444 с.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність зі стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: закон України від 18. 04. 2013 р. № 221-VII. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрана.

9. Новий тлумачний словник української мови: том 2, К-П, 200 000 слів, видання друге виправлене [Текст] / [уклад.: В. Яременко, О. Сліпущко.]. - К.: Аконіт, 2008. - 926 с.

10. Енциклопедія економіки. Соціально економічний курс. - [Електронний ресурс]: economic.lviv.ua

11. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно з Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 16.05.2013 N 245-VII. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрана.

12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002. - 1440 с.

13. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., доп. та CD) [Текст] / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. - К.: Ірпінь: Перун, 2007. - 1727 с.

14. Короткий тлумачний словник української мови [Текст] / [під ред. Д.Г. Гринчишина. - 2-ге вид., перероб. і доп.]. - К.: Рад. шк., 1988. - 320 с.

Белік Л.С.

ад'юнкт ОДУВС

Надійшла до редакції: 21.12.2013

УДК 343.98

КОМУНІКАТИВНІ СКЛАДОВІ ВСТАНОВЛЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ГРОМАДЯН З ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Григоренко О. І.

Стаття присвячена питанням комунікативних складових конфіденційного співробітництва громадян з органами внутрішніх справ. Автор на підставі аналізу існуючих точок зору, світової та вітчизняної практики конфіденційного співробітництва громадян з оперативними підрозділами правоохоронних органів виказує власне бачення проблеми та пропонує до цього якісно нові підходи.

Ключові слова: добровільність конфіденційного співробітництва; конфіденційне співробітництво; комунікація; комунікативні складові конфіденційного співробітництва; оперативно-розшукова діяльність.

Статья посвящена вопросам коммуникативных составляющих конфиденциального сотрудничества граждан с органами внутренних дел. Автор на основе анализа существующих точек зрения, мировой и отечественной практики конфиденциального сотрудничества граждан с оперативными подразделениями правоохранительных органов выражает собственное видение проблемы и предлагает к этому качественно новые подходы.

Ключевые слова: добровольность конфиденциального сотрудничества; конфиденциальное сотрудничество; коммуникация; коммуникативные составляющие конфиденциального сотрудничества; оперативно-розыскная деятельность.

The article is devoted the questions of communicative constituents of confidential collaboration of citizens with the organs of internal affairs. Author on the basis of analysis of existent points of view, world and domestic

practice of confidential collaboration of citizens with operative subdivisions of law enforcement authorities expresses own vision of problem and offers to it high-quality new approaches.

Keywords: voluntarily of confidential collaboration; confidential collaboration; communication; communicative constituents of confidential collaboration; operative-search activity.

Теорія і практика правоохоронної діяльності свідчать, що на сьогодні важко уявити собі ефективну боротьбу зі злочинністю без використання специфічних методів, засобів, без залучення громадян до конфіденційного співробітництва. З набранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України цей інститут отримав й процесуальну регламентацію [3]. Саме завдяки конфіденційному співробітництву стає можливим отримання корисної інформації про "супротивника", досягнення цілей виявлення, запобігання й припинення злочинів [6, 16]. Питання конфіденційного співробітництва громадян з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ досліджувалися в роботах багатьох фахівців у галузі оперативно-розшукової діяльності. Так, значний внесок у дослідження окремих аспектів інституту конфіденційного співробітництва зробили І.І. Басецький, В.Г. Бобров, А.С. Вандишев, А.Ф. Волинський, Д.В. Гребельський, І.Г. Гричанін, Л.Н. Калининич, І.А. Клімов, Є.П. Петров, В.Г. Самойлов, В.В. Сергеев, Г.К. Синілов, Л.Л. Тузов та ін. Останнім часом окремі аспекти конфіденційного співробітництва активно розглядалися в роботах С.В. Албула, А.М. Волощука, В.В. Голубця, С.Г. Гордієнка, І.П. Козаченка,

© О.І. Григоренко, 2014